

علل و عوامل موفقیت محمد بن
عبدالوهاب در تأسیس فرقه وهابیت

علل و عوامل موفقیت محمد بن عبدالوهاب در تأسیس فرقه وهابیت

تاریخ اندیشه اسلامی همواره شاهد به وجود آمدن فرقه ها و مذاهب گوناگون و با انگیزه ها و مبانی مختلفی بوده و برخی از آنان پس از چندی به فراموشی سپرده شده اند. در این میان، فرقه وهابیت با اینکه از اندیشه های دینی محکمی نیز برخوردار نیست اما همچنان پا برجاست. در این مقاله علل و عوامل موفقیت در پیدایش این فرقه بیان خواهد شد.

این بحث از این جهت مورد بررسی قرار داده می شود که با توجه به شناخت عوامل این موفقیت محمد بن عبدالوهاب باید مراقب بود که مبادا این عوامل هم در جوامع اسلامی پیش بیاید، و همچنین نقاط موفقیت دشمنان را از بین ببریم و هرگز اجازه ندهیم آنها با کمک نقاط ضعف ما بتوانند در بدنه جامعه اسلامی نفوذ کنند و به مقاصد شومشان برسند. آن علل و عوامل به شرح زیر می باشد:

1. فقر فرهنگی مردم نجد:

این عامل جزء عوامل مهمی در موفقیت ابن وهاب بوده که به خاطر عدم وجود علمای اسلام شناس و مردمی عامی و به دور از فرهنگ اسلامی که در آن سرزمین زندگی می کردند. اما او در سرزمین هایی مثل عراق، مصر، دمشق، ایران به خاطر وجود دانشمندان اسلامی نتوانست انجام مأموریت کند و طرفدار پیدا نکرد.

2. تز جنگ با کفار:

از دیگر عوامل موفقیت وهابیون، استفاده محمد بن عبدالوهاب از نیروی مذهبی در جنگ با مخالفین بود، این حربه همیشه مورد توجه دشمنان اسلام بوده و امتیازهای زیادی را برای آنها دارد. در این روش مرموزانه تمامی اختلافات و درگیریها ریشه در مسائل مذهبی دارد و در نتیجه مسلمانان و پیروان مذاهب مختلف اسلامی شرکت در این درگیری ها و دامن زدن به این اختلافات را به قصد قربت و به عنوان یک فریضه دینی تلقی می کنند و بر این اساس با احساس رضایت از اعمال خود غریزه معنوی خود را هم ارضاء می کنند.

نسبت دادن کفر و شرک و .. به مسلمین دیگر از ویژگی های مهم و بارز ابن عبدالوهاب و دیگر وهابی هاست و با این انتساب نجدیان به قتل و غارت مسلمانان مبادرت می کردند و با انگیزه جهاد و بدعت زدایی از دامن اسلام خود را به آب و آتش می زدند. در واقع روحیه جهادی بدعت زدایی و مبارزه با کفر و شرک بود که عوام الناس را پیرامون محمد بن عبدالوهاب و آل سعود گردآورد و کاربرد و کارایی جنگ اعتقادی بود که با توجه به دیگر زمینه ها باعث بسط و گسترش وهابیت شد، و نمونه همین سیاست ها الآن هم در حال اجراست که از آن جمله می توان به گروه هایی مثل «جندالله» اشاره کرد که سرپرستی آن را عبدالمالک ریگی این دست نشانده وهابیت به عهده دارد و همین تفکرات را به هم کیشان خود القاء می کند و شواهدی از جمله فیلم در دسترس است که این ادعاها را ثابت می کند.

3. شرایط و موقعیت سرزمین نجد:

ساخت سیاسی نجد عامل دیگری در موفقیت محمد بن عبدالوهاب است چرا که نجد در آن

زمان زیر نظر هیچ حکومتی نبود و مردم زندگی قبیله ای داشتند و تابع امیر یا شیخ خود بودند و هر کسی را که شیخ و امیر می پذیرفتند مردم هم پذیرای او بودند، بنابراین با بیعت کردن محمد بن سعود امیر درعیه با محمد بن عبدالوهاب پشتوانه نظامی آراء و اندیشه وهابیون مهیا گردید و شیخ محمد با همدستی ابن سعود توانست مردم را با خود همراه کند و برنامه خود را عملی کند.

4. حمایت و پشتیبانی قدرت خارجی:

عامل دیگر حمایت و پشتیبانی استعمار انگلیس بود و از آنجایی که انگلیس و عثمانی با هم در رقابت و تقابل بودند و از طرفی وهابیت هم ماهیتی ضد عثمانی داشت استعمار انگلیس برای ایجاد تفرقه در جامعه اسلامی و تضعیف دولت عثمانی به منظور دستیابی به مستملکات آن دولت اقدام به فرقه گرایی نمود و با تمسک به تز «مذهب علیه مذهب» ابن عبدالوهاب را پرورش داده و سپس اقدام به تلفیق وی با ابن سعود کردند و با حمایت ها و پشتیبانی های بی شائبه خود از این دو راه را برای بسط و گسترش وهابیت هموار کردند.

5. عرضه فرق افراطی شیعه با کمک استعمار در مقابل فرق افراطی سنی:

حربه مذهب علیه مذهب استعمار انگلیس باعث شد فرقه هایی همچون بابیت و شیخیه در جهان تشیخ آن هم با عقاید انحرافی و شرک مآبانه زمینه را برای هر گونه عکس العمل صنفی و شدید و برخوردهای قهر آمیز علیه تشیع ناب، از طرف فرق افراطی سنی دست ساز استعمار فراهم کرد.

وهابیون با استناد به آراء و عقاید کتب اعتقادی مروّجین و مؤسسین این مسلک ها مثل کتاب «شرح الزیارة» نوشته شیخ احمد احسائی از مسلک شیخیه به تشیع علماء شیع اثنی عشری در عتبات مقدسه تاختند و کشتار وسیعی از مسلمان ها راه انداختند.

محمد بن عبدالوهاب هم از این طریق مردم عامی و بادیه نشین نجد را فریب داده و حملات متعددی را به عتبات مقدسه به راه انداختند و شیعیان و مسلمین زیادی را کشتند.[1]

[1]. احمد علی خسروی، بررسی وهابیت و ریشه های تاریخی وهابیگری، تحسین، قم، 1380،